

§ 5

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

HEL 2020-013690 T 00 01 06

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon valtioneuvoston luonnoksesta koulutuspoliittiseksi selonteoksi:

Lausunnon pohjana on käytetty koulutuspoliittisen selontekoluonnoksen otsikointia.

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisessa selonteossa kuvataan Suomen myönteistä kehitystä koulutuksessa, tieteessä sekä kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa. Selonteossa tuodaan esiin, että kehitys ei voi jatkua ilman merkittäviä taloudellisia panostuksia sekä toimintatapojen ja rakenteiden uudistamista. Helsingin kaupunki yhtyy näkemykseen, mutta huomauttaa, että selonteossa ei vastata, miten tarvittavat resurssit turvataan. Yleisesti ottaen selonteossa asetetut tavoitteet ovat kannatettavia, mutta toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi ei ole määritelty riittävällä laajuudella.

Alueiden erilaiset tarpeet

Selonteossa on tunnistettu kohtuullisen hyvin koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuvaa ja keskeisiä muutostekijöitä. Selonteossa tulisi kuitenkin huomioida paremmin Suomen erilaiset alueet ja niiden mahdollisuudet toteuttaa sivistyksellisiä peruspalveluita.

Kasvukeskuksia ja muuta Suomea tulisi tarkastella erillisinä kokonaisuuksinaan, jotta niiden erilaiset toimintaympäristöt ja -edellytykset voitaisiin huomioida paremmin. Alueelliset kasvukeskukset toimivat vetureina uudistettaessa ja luotaessa kestäviä kasvatuksen ja koulutuksen rakenteita ja toimintamalleja. Jos erilaisia alueellisia tilanteita ja ratkaisuja ei huomioida, menetetään opetuksen ja koulutuksen toteuttamisesta innovatiivisuutta eikä erilaisten alueiden kasvatuksellisia ja koulutuksellisia tarpeita pystytä toteuttamaan riittävän laadukkaasti.

Muuttoliike keskittää väestöä yhä harvempiin kasvukeskuksiin ja tekee maakuntien välisistä ja sisäisistä eroista huomattavan suuria. Helsingissä vuosien 2019–2025 aikana peruskouluikäisten 7–15-vuotiaiden nuorten määrän ennustetaan kasvavan 10 prosenttia ja 16–18-

vuotiaiden nuorten 16 prosenttia. Kymmenen vuoden kuluttua näistä ikäluokista joka neljäs on vieraskielinen. Vieraskielisten oppijoiden suhteellisen suuri osuus heijastuu opin- ja koulutuspolulle ja vaatii erilaisia koko perheitä koskevia ratkaisuja. Lisäksi suuri vieraskielisten osuus vaatii jatkossakin panostuksia koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen ja segregaaation torjuntaan.

Helsingin kaupungin näkökulmasta haastavaa on, että jo nykyisin kaupungin järjestämään lukio- ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuu runsaasti opiskelijoita muista kunnista samaan aikaan, kun Helsingissä nuorten ikäluokat kasvavat. Oppivelvollisuuden laajennuttua koulumatkojen maksuttomuus voi entisestään lisätä Helsingin vetovoimaa. Koulutuspaikkojen kasvava kysyntä saattaa jatkossa heikentää helsinkiläisten nuorten mahdollisuuksia päästä kotikaupungissa järjestettävään toisen asteen koulutukseen. Helsingissä lukioiden sisäänpääsyyn vaadittavat keskiarvot alkavat olla todella korkeita, kun kaupungin lukioihin tulee ulkopaikkakuntalaisia opiskelijoita.

Yhtenäinen opinpolku

Yhtenäisen opinpolun muodostuminen varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle on keskeinen tulevaisuuden päämäärä. Tämä vaatii nivelvaiheiden saumatonta yhteistyötä. Selonteossa keskitytään varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen sujuvan jatkumon luomiseen, mutta perusopetuksen ja toisen asteen yhteisen jatkumon vahvistaminen ja siihen liittyvät toimenpiteet puuttuvat lähes kokonaan. Vain ohjauksen vahvistaminen nostetaan esille.

Oppivelvollisuuden laajeneminen edellyttää, että myös ohjausta tarkastellaan ja toteutetaan kokonaisvaltaisesti jatkumona. Selonteossa tulisi esittää tavoite ohjauksen kansalliselle kehittämiselle, joka tarkastelee ohjausta yli koulutusrajojen monihallinnollisena ja moniammatillisena yhteistyönä. Ohjauksen tavoitteena tulee olla oppijan urasuunnittelutaitojen kehittymisen tukeminen. Urasuunnittelutaitojen kehittyessä oppija rakentaa omaa opinpolkuaan, urapolkuaan ja elämänpolkuaan.

Nykyinen yhteishakujärjestelmä ei tue joustavaa, yhtenäistä opinpolun suorittamista. Lukioihin tulisi olla jatkossa mahdollisuus hakeutua myös syksyisin joustavan haun periaatteita noudattaen kuten ammatilliseen koulutukseen. Toteutuksen pitäisi perustua henkilökohtaistamiseen eli oppijan tavoitteiden, urasuunnitelmien ja aikaisemmin hankitun osaamisen perusteella tehtävään suunnitelmaan osaamisen hankkimiseksi. Hyötynä olisi, että jo hakeutumisvaiheessa selvitetään tarvittavat tukitoimet ja riittävät kielelliset, matemaattiset ja digitaaliset valmiudet sekä tietyissä tapauksissa terveydentilavaatimukset opintojen suorittamiseksi.

Osaamistarpeet ja koulutuksen tarjonta

Helsingin tilanne eroaa muusta Suomesta väestön lisäksi koulutuksen toimijakentältään ja osaamistarpeiltaan. Muuhun Suomeen verrattuna Helsingissä on kaupungin omien oppilaitosten lisäksi kymmeniä yksityisiä ja valtion oppilaitoksia. Työelämän muutos kytkeytyy tiiviisti Helsingin erityispiirteisiin ja kaupungin moninaisuuteen. Kaikki työpaikat eivät enää edellytä suomen tai ruotsin kielen osaamista, joka on tärkeää huomioida koulutuksen järjestämisessä ja laajemminkin sivistyspalveluissa. Helsingissä vieraskieliset ihmiset voivat työllistyä ja sivistyä muilla kuin kotimaisilla kielillä, erityisesti englannin kielellä.

Helsingin ja Uudenmaan perus- ja toisen asteen koulutus on Suomen saavutettavinta, mikäli asiaa katsoo oppilaitosten sijainnilla. Saavutettavuutta haastaa kuitenkin koulutuksen kasvava tarve. Tällä hetkellä Suomen toisen asteen koulutuksesta noin 13 % järjestetään Helsingissä ja tähän osuuteen kohdistuu kasvupaineita: oppivelvollisuuden laajentamisen voidaan olettaa nostavan ulkopaikkakuntalaisten nykyistä 30 prosentin osuutta ja jo tällä hetkellä Uudellamaalla on yksi heikoimmista tilanteista ammatillisen koulutuksen aloituspaikoista suhteessa 16-vuotiaiden ikäluokkaan (VM, Peruspalveluiden tila 2020).

Heikko koulutustarjonta tilanne jatkuu alueella toisen asteen jälkeen, koska korkeakoulupaikkoja on suhteellisesti liian vähän. Uusia ylioppilaita ja hakijoita on Uudellamaalla koko Suomen osuuksista kolmasosa, mutta paikkoja koko maan kapasiteetista ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on vain neljäsosa. Selonteossa esitetty korkeakoulupaikkojen lisäys tulisikin kohdentaa pääasiassa pääkaupunkiseudulle.

Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden suhteen Helsingin ja pääkaupunkiseudun haasteet ovat omaa luokkaansa. Esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä pääkaupunkiseudulle tarvitaan 5000 uutta korkeakoulutettua varhaiskasvatuksen työntekijää, jotta varhaiskasvatusta voidaan tarjota riittävästi ja varhaiskasvatustilan mukaisesti. Siksi on erityisen tärkeää, että valtio, opetus- ja kulttuuriministeriö ja pääkaupunkiseudun korkeakoulut sekä kaupungit lisäävät yhdessä aloituspaikkoja, täydennyskoulutusmahdollisuuksia sekä muutoin laajalti toimenpiteitä, joilla saadaan riittävä suomen- ja ruotsinkielinen varhaiskasvatuksen henkilöstö pääkaupunkiseudun päiväkoteihin. Työvoimapulaa pääkaupunkiseudulla on myös mm. rakennus- ja tekniikan alan tehtävissä aina asiantuntijoista työntekijöihin, laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, ohjelmisto- ja sovellussuunnittelussa, erityisopetuksessa, kuljetusalalla sekä lisäksi useissa palvelualan tehtävissä, kuten siivous- ja keittiöalan töissä.

Valtion ohjaus ja digitalisaation hyödyntäminen

Selonteossa todetaan, että valtionohjauksen keskeisiä ohjausmuotoja ovat normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus. Näitä täydentävät hankeohjaus, etu- ja jälkikäteinen valvonta sekä arviointi. Selonteossa esitetään useassa kohdassa valtakunnallisesti toteutettavia toimenpiteitä, joissa on keskitettyä seurantaa ja arviointia. Tästä tulee vaikutelma, että valtakunnan tasolla halutaan määritellä ja ohjata nykyistä enemmän kuntien toimintaa. Liian tiukalla keskitetyllä ohjauksella saatetaan heikentää erilaisten alueiden ja kuntien tarpeista lähtevän koulutuksen laatua ja innovatiivisuutta, vaikka tavoitellaankin yhtenäistä laatua.

Keskitettyä seurantaa ja arviointia suunniteltaessa on otettava huomioon, että Suomen kuntien käytössä olevat voimavarat perusopetuksen kehittämiseen ja toteuttamiseen vaihtelevat suuresti. Samoin nykyinenkään ammatillisen koulutuksen sääntely (opintovuodet, tutkintojen järjestämisluvat) ei palvele erilaisten alueiden tarpeita koulutuksen osuvuuden, dynaamisen työelämäyhteistyön sekä koulutus- ja työelämätarpeiden ennakoinnin näkökulmasta.

Koulutuksen tietoperusteisen johtamisen kehittämisessä opetus- ja kulttuuriministeriön rooli on keskeinen. Valtakunnan ja kunnan tasolla tarvitaan yhteensopivia tietojärjestelmiä. Kansallisella tasolla toteutettava tiedonhallinnan viitekehys, jossa saadaan yhtenäinen tietopohja niin valtakunnalliseen kuin kunta- ja aluetason työhön parantaa koulutuksen vaikuttavuuden ja laadun seurantaa, johtamista sekä kehittämistä. Mahdollisuus hyödyntää oppimisanalytiikkaa ja AI-osaamista tulee olla kaikkien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ulottuvilla. Toimenpiteet tulee priorisoida ja saada mahdollisimman pikaisesti kaikkien maksuttomaan käyttöön esimerkiksi oppivelvollisuuden valvontaan liittyen. Lisäksi valtakunnallisessa digitaalisten ratkaisujen kehitystyössä on tärkeää huomioida jo käynnissä tai rakenteilla olevat palvelut, jolloin valtakunnalliset panostukset tukisivat paikallisesti tärkeiksi nähtyjä kehitystarpeita.

Selonteossa esitetään digitaalisen palveluekosysteemin rakentamista, mutta konkreettiset ratkaisut jäävät avoimeksi. Opetuksessa ja ohjauksessa olisi hyödynnettävä sellaisia digitaalisia oppimisympäristöjä, jotka rikastuttavat oppimista ja tekevät oppijalle oman oppimisprosessin näkyväksi. Myös oppijoiden yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen kokemus ovat tärkeitä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tekoälyn ja data-analytiikan parempi hyödyntäminen sekä oppijoiden ja opettajien taitojen vahvistaminen olisi tarpeen nostaa selonteon keskeiseksi tavoitteeksi kaikissa koulumuodoissa. Älykkäässä oppimisympäristössä datan ja tekoälyn keskeinen käyttökohde on syrjäytymisen ehkäiseminen, jolla edistetään oppijoiden hyvinvointia tunnistamalla varhaisen tuen tarve sekä mahdollistamalla oppimisen ohjaus matalalla kynnyksellä. Ajantasaista viestintäteknologiaa tulisi hyödyntää myös moninai-

semmin oppilaitosten ja oppijoiden huoltajien välisessä vuorovaikutuksessa.

Kestävä kasvatus

Selonteosta puuttuu konkreettisia ratkaisuja luvun 4 tilannekuvassa esitettyyn ympäristön tilaan ja ekologisen katastrofin torjumiseen. Tilannekuva tunnistaa, että kiertotalouden ja hiilineutraaliuden edellyttämiin ratkaisuihin tarvitaan yhä enemmän luonnontieteiden ja teknologian osaamista. Helsingin kaupunki pitää teemaa erittäin tärkeänä ja läpileikkaavana tulevaisuuden kasvatuksessa ja koulutuksessa. YK:n Agendaa 2030 hyödyntämällä selontekoon voitaisiin nostaa laajempaa ja kunniahimoisempaa näkökulmaa. Teema edellyttää opettajankoulutuksen, opetuksen sisältöjen ja painotusten sekä koulutusohjelmien uudelleentarkastelua.

2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteossa on asetettu kunnianhimoinen tavoitetila saada suomalaisten koulutus- ja osaamistaso maailman kärkeen. Selonteossa tulisi kuitenkin korostaa vahvemmin sitä, että kasvatuksen ja koulutuksen sivistystavoite elää ajassa ja mahdollistaa siten yhteiskunnan uudistumisen ja yhteisen hyvinvoinnin. Tavoitetilana tulisi näkyä selkeästi kasvatuksen ja koulutuksen keskeinen merkitys kestävän tulevaisuuden ja demokraattisen ja moninaisuutta arvostavan yhteiskunnan rakentumisessa. Oppijat tulisi nähdä nyt esitettyä enemmän aktiivisina toimijoina ja voimavarana. Koulutuksen ja tutkimuksen visioissa vuoteen 2040 tulisi näkyä vahvemmin tulevaisuudessa tarvittava innovatiivinen ja luova oppiminen sekä osaaminen sekä näiden kehittäminen. Innovaatiot ja innovatiiviset ratkaisut mainitaan, mutta niitä ei ole nostettu keskeisiksi osaamistavoitteiksi selonteossa.

Eriarvoistumiskehityksen pysäyttämisen ja oppijoiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden varmistaminen ovat kannatettava perusta tavoitetilalle. Kasvatus ja koulutus tulee nähdä joustavana jatkumona eri koulutusmuotojen välillä. Visiossa tulisi ottaa vieläkin laaja-alaisemmin esille hyvinvointia ja oppimista tukevat tekijät kuten kulttuurin ja liikunnan merkitys.

Visiossa korostuu akateeminen osaaminen. Tutkimusten mukaan sosiaalis-emotionaaliset taidot ovat keskeisiä tulevaisuudessa tarvittavia taitoja niin työelämässä kuin yhteiskunnassa. Ne puuttuvat selonteosta.

3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin perustana on tunnistettu selonteossa selkeästi. Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus muodostavat selonteossa yhtenäisen kokonaisuuden.

Selonteossa todetaan, että varhaiskasvatuksella on erityisen vaikuttava merkitys vaikeista oloista tuleville lapsille. Varhaiskasvatuksen eriarvoisuutta ehkäisevä vaikutus tunnistetaan hyvin. Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nousun tulee toteutua tasaisesti, jotta lasten välisiä osaamiseroja on mahdollista tasata jo ennen koulun alkua.

Varhaiskasvatuksen osittaisen maksuttomuuden kehittämistä on kannatettavaa jatkaa varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämiseksi. Tämä edellyttää kuntatalouden riittävän rahoituksen turvaamista, mutta se ei toteudu ainoastaan hankkeilla tai erillisrahoituksella. Rahoitusjärjestelmän kokonaisvaltaisen kehittämisen yhteyteen tulee kirjata varhaiskasvatuksen osittaisen maksuttomuuden takaaminen. Yhtenäinen laatutyö rahoitusjärjestelmän ja lainsäädännön uudistuksen pohjaksi on kannatettava. Tällä on merkitystä myös yhtenäisen opinpolun kehittämisen näkökulmasta.

Selonteon tärkeä tavoite on, että jokainen lapsi saa maailman parasta varhaiskasvatusta lähipalveluna. Kunnilla tulee olla yhtenäinen käsitys siitä, mitä lähipalvelulla tarkoitetaan. Se voidaan tulkita fyysisenä lähipalveluna (esimerkiksi varhaiskasvatuspaikan saa läheltä kotia) tai esimerkiksi lapsen tarvitseman tuen järjestymistä entistä joustavammin jokaiseen päiväkotiin. Lähipalvelun toteutuminen lähellä kotia ei kuitenkaan takaa segregaatiokehityksen hidastumista, mikäli samalle alueelle on keskittynyt esimerkiksi heikomman sosioekonomisen aseman omaavia perheitä, joiden lapset sijoittuvat samaan päiväkotiin.

Yhteistyö ja palveluohjaus neuvolan ja muiden lapsiperheiden palveluiden kanssa on merkittävää lapsen ja perheen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Se ei saa vähentyä sote-uudistuksen myötä tulevaisuudessa. Varhaiskasvatuksessa on tarve samankaltaiseen yhteisölliseen oppimisen ja kasvun edistämiseen kuin muissakin koulutusmuodoissa, joissa on oppilashuollon palvelut.

Selonteossa mainittu yhteinen osaamista turvaava ja opettajankoulutusta kehittävä foorumi on kannatettava riittävän ja osaavan työvoiman saamiseksi.

Selontekoon on kirjattu, että jokaisella lapsella on käytettävissään asianmukaiset laitteet digitaalisen oppimisen mahdollistamiseksi. Digitaalisten laitteiden sekä laitekannan, verkon ja ohjelmistojen ylläpito vaativat kunnilta jatkuvaa taloudellista panostusta, johon tulee kohdentaa resursseja.

Perusopetus

Perusopetuksen lainsäädännön uudistaminen on tärkeää, jotta toiminnan kehittäminen tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi on mahdollista. Selonteossa ei kuitenkaan ole konkreettista tavoitetilaa tai toimenpiteitä, miten ja mihin suuntaan lainsäädäntöä muutetaan. Nykyinen lainsäädäntöpohja on tehty 1990-luvulla ja toimintaympäristö on muuttunut sen jälkeen merkittävästi.

Lainsäädännössä tulisi ottaa huomioon muun muassa oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutukset perusopetuksen päättövaiheeseen, jotta mahdollistetaan kaikille oppijoille joustavat opinpolut perusopetuksesta toiselle asteelle. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa perusopetuksen suorittamisen kestoon joustavuutta 8-10 vuoteen ja osittaisen opiskelun mahdollistamista myös toisella asteella. Tämä takaisi joustavampia opinpolkuja erilaisille oppijoille. Lainsäädännössä tulee edelleen säilyttää kuntien päätäntävalta palvelujen toteuttamisessa.

Tällä hetkellä perusopetuksessa on 20 oppiainetta sekä lisäksi valinnaisia oppiaineita. Tämä pirstaloi helposti oppimisen kokonaisuudet. Selonteossa voisi rohkeasti linjata uudistusta tuntijaon perustaksi, jotta opetus vastaisi tulevaisuudessa laaja-alaista, tieteenalat (oppiainerajat) ylittävää osaamista, tietoja ja taitoja.

Rahoituksen lainsäädännön uudistaminen, jossa huomioidaan kuntien eriytyvät olosuhteet, on kannatettavaa, kun siihen sisällytetään myös positiivisen erityiskohtelun rahoitus. Rahoituksen tason nostaminen ja erillishankkeiden vähentäminen lisäävät kuntien mahdollisuutta pitkäjänteisempään suunnitteluun ja koulutuksen toteuttamiseen.

Helsingissä oppilasmäärä kasvaa ja haasteena on alueellinen segregatio, vieraskielisten oppilaiden määrällinen kasvu sekä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden suuri määrä. Valtakunnan tasolla on tärkeää turvata oppilasmäärien vähenemisestä syntyvien säästöjen kohdentaminen täysimääräisesti perusopetuksen tarpeisiin kasvukeskuksissa.

Valtakunnallisten laatutavoitteiden laatiminen on kannatettavaa ja niiden laatimiseen tulee ottaa perusopetuksen järjestäjät laajasti mukaan. Laatutyö ei kuitenkaan saa johtaa liian tiukkaan normitukseen, sillä liian keskitetyt ratkaisut eivät huomioi paikallisia tarpeita ja erityispiirteitä.

Selonteossa tulisi olla konkreettisempia toimenpiteitä tulevaisuuden osaamisen vahvistamiseen ja luoda rakenteita, joiden avulla kaikkien, hyvin sekä heikommin menestyvien oppijoiden potentiaali saadaan näkyville oppilaan taustasta riippumatta. Selonteosta puuttuu kokonaan konkreettiset toimenpiteet matemaattis-luonnontieteellisten oppimistu-

lostien parantamiseen. Samanaikaisesti yhteiskunta muuttuu ja moni-
mutkaistuu sekä arjen teknologian osaamisen merkitys kasvaa.

3.2 Toinen aste

Selonteossa tarkastellaan lukio- ja ammatillista koulutusta erillisinä, mutta toisaalta kannustetaan koulutuksen järjestäjiä yhdistämään kou-
lutuksia. Oppivelvollisuuden laajentuminen ja työelämän murros edel-
lyttävät lukio- ja ammatillisen koulutuksen uudistamista. Lukiolaisilla pi-
täisi olla mahdollisuus valita ammatillisen koulutuksen opintoja ja am-
matillisen koulutuksen opiskelijoilla tosiasiallinen mahdollisuus opiskel-
la yleissivistäviä opintoja. Opiskelijan tulisi voida valita koulutusta oman
potentiaalinsa mukaan, jolloin koulutusmuodosta tai suoritettavasta tut-
kinnosta riippumatta kurssitarjotin voi olla laajempi kuin vain lukion, tut-
kinnon tai osa-tutkintojen tarjotin. Helsingin kaupungin oppilaitoksille on
rakenteilla lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivisty-
styön opintoja yhdistelevä yhteinen verkko-opintoalusta, joka mahdol-
listaa yksilöllisemmät opintopolut eri koulutusmuotojen oppijoille.

Ammatillisessa koulutuksessa on paremmin tunnistettava opiskelijat,
jotka mahdollisesti tavoittelevat siirtymistä korkea-asteen opintoihin ja
ohjattava heidät tehokkaammin opintoihin, jotka vahvistavat korkea-
asteelle siirtymiseen vaadittavaa osaamista. Tämä edistäisi kansallista
tavoitetta koulutustason nostosta. Lisäksi korkea-asteen opintoja on
tuotava lähemmäksi toisen asteen opiskelijoita koulutusasteiden yhdis-
telmällä. Tästä esimerkkinä on Myllypuroon rakentuva Stadin ammatti-
ja aikuisopiston, Helsingin kielilukion ja Metropolia ammattikorkeakou-
lun yhteinen kampus, jossa opiskelijalle mahdollistuu lukio-opintojen,
ammatillisten opintojen sekä korkeakouluopintojen yhdistäminen.

Selonteossa tuodaan esiin maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden
perustaitojen vahvistamisen ja kielitaidon kehittymisen tukeminen vain
ammatillisessa koulutuksessa. Myös lukiokoulutuksessa tarvitaan näitä
toimenpiteitä, sillä Helsingissä on lukioita, joiden opiskelijoista 30 %
puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia.

Selonteossa tavoitellaan, että vähintään 50 % nuorista aikuisista suorit-
taa korkeakoulututkinnon vuonna 2030. Toimenpiteeksi esitetään ul-
komaalaisten opiskelijoiden osuuden kasvattamista korkeakoulujen tut-
kinto-opiskelijoista 15 prosenttiin. Selonteosta ei selviä, tarkoitetaanko
ulkomaalaisilla nimenomaisesti korkeakoulututkinnon suorittamiseksi
maahan muuttavia ulkomaalaisia vai alueiden muuta ulkomaalaistaus-
taista väestöä vai sekä että. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää joka
tapauksessa nykyistä vahvempaa yhteistyötä kaikilta eri koulutustoimi-
joilta. Ulkomaalaisten/ulkomaalaistaustaisten saaminen korkeakoulu-
tukseen on tärkeää etenkin Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudul-

la, koska puolet ulkomaalaistaustaisesta väestöstä asuu pääkaupunki-seudulla. Esitetyn tavoitteen saavuttamiseksi panostukset pääkaupunkiseudulle ovatkin välttämättömiä.

Selonteossa tuodaan esiin, että koulutuksen toteuttamisen seuranta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa vahvistetaan. Selonteossa jää kuitenkin avoimeksi, mitä seurannan toteuttaminen käytännössä tarkoittaisi. Tavoitellaanko laajempaa raportointivelvollisuutta vai esimerkiksi sähköisiä valtakunnallisia järjestelmiä, joiden avulla opiskelijat ja oppilaitosten henkilökunta voisivat paremmin seurata opiskelijoiden opintojen etenemistä ja annettua tukea. Jos seurannalla tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen esitettyä ajatusta tietystä lähiopetuksen määrästä/ osaamispisteistä, tämä olisi selkeästi ristiriidassa osaamisperusteisuuden kanssa ja toisi keskiöön aikaan sidotun opetuksen.

Selonteossa todetaan, että ammatillisen koulutuksen henkilökohtaistamista kehitetään jatkossa huomioiden ammatillisen koulutuksen luonteeseen soveltuva positiivisen diskriminaation malli. Epäselväksi jää, mihin muuhun kuin rahoitusmekanismiin (nykyistä suurempaan perusrahoituksen korotukseen erityistä tukea saavista opiskelijoista) tässä viitataan.

Selonteossa esitetään, että lukiokoulutuksen rakenteita ja sisältöjä kehitetään huomioiden ihmisten ja yhteiskunnan sivistystarpeet. Hyvinvoinnin ja opintoihin sitoutumisen kannalta on oleellista, että opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa omiin opintoihinsa ja valita nykyistä suurempi osa opinnoistaan omien tavoitteidensa mukaisesti. Opintojen valinnan mahdollisuuksiin liittyy erityisen koulutustehtävän lukiot ja niiden merkittävä rooli kansallisesti laadukkaana opetuksen kehittämisessä. Selonteossa olisikin huomioitava erityisen koulutustehtävän lukioiden merkitys koulutusjärjestelmässä ja niiden rahoituksen varmistaminen riittävälle tasolle. Selonteossa ei myöskään huomioida hyvin edistyvien opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen tukemista esimerkiksi mahdollisuutena edetä opinnoissa nopeasti. Suomalaisen yhteiskunnan ja kilpailukyvyn kannalta on keskeistä, että kaikki oppijat voivat edetä opinnoissaan tavoitteidensa mukaisesti ja saavuttaa oman potentiaalinsa.

Selonteossa ei mainita ylioppilastutkinnon kehittämisen tarvetta suhteessa toimintaympäristön muutoksiin. Ylioppilastutkinnon kansainvälisesti arvostettu asema on tärkeä, jotta yo-tutkinnon suorittajat voivat hyödyntää tutkintotodistusta myös kansainvälisissä korkeakouluhauissa. Lisäksi opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus suorittaa englanninkielinen ylioppilastutkinto. Englanninkielisten opiskelumahdollisuuksien lisääminen Suomessa tukee nuorten kansainvälistymismahdollisuuksia

ja edistää kansainvälisten osaajien hakeutumista Suomeen. Ylioppilastutkinnon kirjoitettavia aineita tulisi tarkastella muun muassa vieraiden kielten näkökulmasta ja mahdollistaa esimerkiksi kiinan kielen kirjoittaminen.

Selonteossa tuodaan hyvin esiin lukio- ja ammatillisen koulutuksen ja työelämän kumppanuuden syventäminen koulutuksen osuvuuden ja laadun parantamiseksi. Yhteistyö edistää merkittävästi opiskelijoiden näköaloja, työelämävalmiuksia, urasuunnittelutaitoja sekä sitoutumista opintoihin. Työelämäyhteistyö selventää opintojen merkitystä ja sujuvoittaa korkea-asteelle siirtymistä. Tulevaisuuden työelämässä suuri osa ihmisistä työskentelee yrittäjinä ja yrittäjään rinnastettavissa olevissa työsuhteissa. Selonteon työelämän muutokseen varautumisen toimenpiteissä ei tätä huomioida eikä toimenpiteissä huomioida yrittäjyysvalmiuksien lisäämistä.

3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Selonteossa todetaan, että tutkittavaa tietoa hyödynnetään tehokkaasti eri sektoreilla. Tärkeää on huomioida oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmat sekä tulosten käytettävyys opetustointia kehitettäessä

3.5 Vapaa sivistystyö

Selonteossa todetaan, että vapaa sivistystyö lisää ihmisten osaamista ja hyvinvointia ja tukee yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat merkittäviä toimijoita maahanmuuttajien kouluttajina.

Vapaan sivistystyön rahoituksen tulee pysyä ennakoitavana, kuten selonteossa todetaan, mutta siinä tulee huomioida kasvukeskusten lisääntyvät sivistystarpeet ja vapaan sivistystyön rooli maahanmuuttajataustaisen väestön koulutuksessa. Jos rahoitus ei ota riittävästi huomioon demografisia muutoksia, se johtaa suurten kaupunkien rahoituksen suhteellisen osuuden pienenemiseen. Selonteossa tuodaan hyvin esiin se, että vapaan sivistystyön toteuttama aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus on alirahoitettua. Tällä hetkellä siihen tarkoitettu korotettu valtionosuus kattaa vain pienen osan koulutustarpeesta.

Rahoitus ei kata lainkaan maahanmuuttajia, joiden kotoutumisaika on jo päättynyt, vaikka vapaan sivistystyön koulutus sopisi hyvin pitkään Suomessa oleskelleille, mutta vailla luku- ja kirjoitustaitoa jääneille henkilöille. Tähän kohderyhmään kuuluvat erityisesti kotiäidit. Vapaan sivistystyön opiskelijoille pitäisi myös tarjota moniammatillista tukea ja opinto-ohjausta. Tarve lisääntyy maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrän kasvaessa.

Selonteossa tuodaan esiin vapaan sivistystyön laaja-alainen hyvinvointivaikutus. On tärkeää, että vapaa sivistystyö tunnustetaan jatkossakin oleelliseksi osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää ja samanlaiseksi koko kansan sivistyslaitokseksi kuin kirjastot.

3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Aikuisväestön osaamisen kehittäminen jää selonteossa vajavaiseksi, vaikka se toisen asteen tehtäväksi tunnustetaan. Puute on sikäli ristiriitainen, että monet selonteossa esitetyistä toimenpiteistä kohdistuvat ammatilliseen koulutukseen, jossa valtaosa opiskelijoista on katsottavissa aikuisopiskelijoiksi.

Jatkuvaa oppimista ei voida nähdä ainoastaan lyhytkestoisena osuudesta täydentävänä kouluttautumisena. Työelämän muutoksen myötä kyseessä on usein kokonaan uuden ammatin hankkiminen, joka ei aina onnistu nopeasti. Täydennyskoulutuksen lisäksi selonteossa tulisi huomioida uudelleen koulutuksen tarve.

Muunto- ja pätevyitysmiskoulutusta tulee kehittää joustavammaksi. Tarvitaan uralla kehittymiseen ja uraohjaukseen hallintorajat ylittäviä yhteisiä toimenpiteitä osana kestävästä työllisyydestä ja hyvinvointia.

3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteossa yhtenä toimenpiteenä esitetään opettajakelpoisuuksien sääntelyä ja uudistamista. Tämä on kannatettava toimenpide. Kelpoisuutta tulee tarkastella uusien osaamistarpeiden näkökulmasta. Tämä tulisi yhdistää peruskoulussa opettavien oppiaineiden määrän vähentämiseen ja laaja-alaisempien kokonaisuuksien toteuttamiseen.

Selonteossa ehdotetaan perustettavaksi kasvatus- ja opetusalan koulutusten kehittämisfoorumi. Ehdotus on kannatettava. Foorumin jäseninä tulisi olla myös suurimmat varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjät.

Selonteon tekstissä korostetaan, että muuttuva toimintaympäristö edellyttää työikäisen aikuisväestön jatkuvaa osaamisen kehittämistä, mutta siitä puuttuu näkökulma työnantajien henkilöstölleen tarjoamaan täydennyskoulutukseen. Helsingin kaupunki panostaa vahvasti opetus- ja kasvatusalan henkilöstön täydennyskoulutuksiin.

Osaamisen kehittämisen lisävoimavaroja (esim. kehittämishankerahoitus) tulee osoittaa myös varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjille.

3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Selonteossa todetaan hyvin, että taide- ja kulttuurikasvatus, taide- ja taitoaineiden opetus ja taiteen perusopetus tuottavat taitoja, jotka ovat tärkeitä myös tieto- ja osaamisyhteiskunnassa. Selonteossa voisikin asettaa tavoitteeksi lasten ja nuorten tulevaisuustaitojen yhdenvertaisen kehittämisen taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmiä hyödyntäen. Tämä edellyttäisi opettajien täydennyskoulutusta, taiteen ja kulttuurin osaamisen hyödyntämistä sekä kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaisen oikeuden takaamista taiteeseen ja kulttuuriin.

Selonteosta puuttuu toimenpiteiden kuvaus harrastamisen ja vapaa-ajan toiminnan kehittämisestä. Helsingin kaupungin toteuttaman Mukana-ohjelman havaintojen mukaan taiteen ja kulttuuritoiminnan sekä vapaa-ajan vaikutukset hyvinvointiin ja osallisuuden kokemuksiin ovat merkittävät ja niitä tulee vahvistaa. Vaikutuksia ovat lasten ja nuorten yksinäisyyden vähentyminen, ylisukupolvisen syrjäytymiskiirteen katkaiseminen, kiusaamisen ehkäiseminen sekä yleisen hyvinvoinnin lisääntyminen.

Selonteossa ei ole huomioitu liikkumisen ja liikunnan merkitystä. Liikunta ja liikkuminen ovat osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tutkimusten mukaan lapset ja nuoret liikkuvat liian vähän. Kasvatuksen ja koulutuksen keskeinen tehtävä on edistää liikuntaa ja liikkumista lasten ja nuorten arjessa, koulussa ja vapaa-ajalla.

3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Selonteossa nostetaan erikseen esille ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet, mikä on ruotsinkielisten palveluiden turvaamiseksi ja kielellisten oikeuksien toteutumiseksi tärkeää. Ruotsinkielistä koulutusta kehitetään yhtä aikaa suomenkielisen kanssa.

Ruotsinkielisen koulutuksen tasa-arvo perustuu pätevään henkilöstöön. Ruotsinkielisen henkilöstön saatavuuden ja riittävyuden turvaaminen pääkaupunkiseudulla on koulutuksen laadun kannalta olennaista. Pääkaupunkiseutu eroaa palvelujen ja koulutuksen näkökulmasta huomattavasti muun maan tilanteesta verrattuna myös muihin ruotsinkielisiin kuntiin. Ruotsinkielistä koulutusta tulee tarjota enenevässä määrin pääkaupunkiseudulla. Muuttuvassa yhteiskunnassa henkilöstön pätevyymiseen tähtäävien koulutusten ja täydennyskoulutusten tulisi olla joustavaa ja ennakoitua, jotta palvelut vastaavat tarvetta. Koulutuksia tulisi tarjota muuntokoulutuksina ja monimuoto-opiskeluna.

Kotoutuminen ruotsinkielisissä palveluissa tulisi mahdollistaa entistä paremmin. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret, jotka hakeutuvat ruotsinkielisiin palveluihin, ovat monesti asuneet aikaisemmin toisessa Pohjoismaassa tai ruotsinkielisellä paikkakunnalla Pohjanmaalla. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on keskeistä, jotta palveluja voi-

daan tarjota. Yhteistyöllä turvataan maahanmuuttajataustaisille oppijoille eheä opinpolku ja heidän tarvitsemansa tuki.

Ajantasaiset oppimateriaalit myös ruotsinkielellä tukevat opetuksen laatua. Oppijoiden ja henkilökunnan käytössä olevissa digitaalisissa työkaluissa tulee varmistaa, että saatavilla on myös toimivia ruotsinkielisiä versioita.

3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Selonteon toimenpiteet ovat kannatettavia, mutta todennäköisesti riittämättömiä eurooppalaisittainkin huomattavan suurten oppimiserojen tasaamiseksi. Vieraskielisten oppilaiden osaaminen matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä on selvästi heikompaa kuin kotimaankielisten osaaminen. Ero vastaa ulkomailla syntyneiden ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla peruskoulun lopussa keskimäärin kahden vuoden opintoja.

Tarkennettujen toimenpiteiden ohella konkreettisen tavoitetason asettaminen oppimistulosten parantamiselle ja koulupudokkuuden vähentämiseksi tukisi selonteossa mainitun tahtotilan toteutumista. Tämä edellyttäisi kansallisen tason mittarin luomista maahanmuuttajataustaisten oppimistulosten kehittymiseen sekä kehittymisen seurantaan pidemmällä aikavälillä. Tällä hetkellä ulkomaalaistaustaisten oppimistuloksia ei seurata kansallisesti systemaattisesti tai pidemmällä aikavälillä, jolloin ei voida myöskään arvioida miten oppimistulokset kehittyvät. Mikäli tavoite asetetaan, tulee sen toteutumista kyetä mittaamaan.

Selontekoon tulisi kirjata vahvemmin tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka tähtäävät oppijoiden kotoutumisen tukemiseen. Näitä ovat muun muassa kasvatuksen ja koulutuksen palveluihin hakeutumisen sujuvoittamiseen tähtäävät toiminnot ja neuvontapalveluiden monipuolisuus sekä toimenpiteet, jotka tähtäävät ulkomaalaistaustaisten ammattilaisten määrän lisäämiseen sekä uralla etenemiseen kasvatuksen ja koulutuksen kentällä. Ammatissa tarvittavaa työkielen koulutusta tulisi tarjota osana henkilöstökoulutuksia valtakunnallisen rahoituksen turvin. Perusopetuksen päättövaiheessa maahan tulleiden opiskelijoiden ohjausta tulee kehittää.

Monet monikielisiä oppijoita koskevat erityiskysymykset ovat keskeisiä myös oppimisen tuen toteuttamisessa. Näitä kysymyksiä ovat monikielisten oppijoiden ja huoltajien tuen tarpeiden tunnistaminen, oppimisvaikeuksien erottaminen kielen oppimiseen liittyvistä prosesseista sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden toimintakulttuurin ja antirasistisen työotteen toteuttaminen. Koska koulukielen taito on oppimisen keskeisin väline, tulee sen kehittymisen tukemiseen ja seurantaan kiinnittää erityistä huomiota myös valmistavasta opetuksesta perusopetukseen siirryttäessä.

Nykyinen valmistavan opetuksen ja S2-opetuksen rahoitusjärjestelmä ei painota tätä siirtymäkohtaa riittävästi. Myös perusopetuksen loppuvaiheessa maahan tulleiden oppijoiden tukemiseen kaivattaisiin jatkuva valmistavan opetuksen jälkeen. Omalla äidinkielellä annettu oppimisen tuki on tärkeä säilyttää rahoituksen perusteissa. Rahoitusjärjestelmää tuleekin edelleen kehittää valmistavan opetuksen jälkeisessä opiskelussa.

4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät

Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät on tunnistettu selonteossa hyvin. Tilannekuvan ja muutostekijöiden analyysi ei kuitenkaan näy riittävästi selonteon tavoitteissa ja toimenpiteissä, kuten edellä on kuvattu esimerkiksi kasvukeskusten ja erityisesti Helsingin seudun erityispiirteiden huomioimisen osalta. Väestömuutoksen lisäksi tulisi myös tunnistaa kuntien erilaistumiskehitys laajalaisemmin.

Koulutuspoliittisesti olisi tärkeää priorisoida ja valita keskeiset kehittämisen kohteet, jotta kunnat voisivat suunnitelmallisesti kohdentaa hankerahoituksella toteutettavan toiminnan osaksi pitkäjänteistä kehittämistä ja strategiaa.

Käsittely

Vastaehdotus:

Vesa Korkkula: Poistetaan lausuntoehdotuksesta kohdista (32) ja (54) osuudet

"Tällä hetkellä perusopetuksessa on 20 oppiainetta sekä lisäksi valinnaisia oppiaineita. Tämä pirstaloi helposti oppimisen kokonaisuudet. Selonteossa voisi rohkeasti linjata uudistusta tuntijaon perustaksi, jotta opetus vastaisi tulevaisuudessa laaja-alaista, tieteenalat (oppiainerajat) ylittävää osaamista, tietoja ja taitoja."

ja

"Tämä tulisi yhdistää peruskoulussa opettavien oppiaineiden määrän vähentämiseen ja laaja-alaisempien kokonaisuuksien toteuttamiseen."

Kannattaja: Petra Malin

Vastaehdotus:

Ted Apter: Korvataan kohta (14) seuraavalla tekstillä eli lisätään keskellä oleva virke alkaen sanoilla: Siksi on erityisen tärkeää, ..."

**

"Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden suhteen Helsingin ja pääkaupunkiseudun haasteet ovat omaa luokkaansa. Esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä pääkaupunkiseudulle tarvitaan 5000 uutta korkeakoulutettua varhaiskasvatuksen työntekijää, jotta varhaiskasvatusta voidaan tarjota riittävästi ja varhaiskasvatustakin mukaisesti. Siksi on erityisen tärkeää, että valtio, opetus- ja kulttuuriministeriö ja pääkaupunkiseudun korkeakoulut sekä kaupungit lisäävät yhdessä aloituspaikkoja, täydennyskoulutusmahdollisuuksia sekä muutoin laajalti toimenpiteitä, joilla saadaan riittävä suomen- ja ruotsinkielinen varhaiskasvatuksen henkilöstö pääkaupunkiseudun päiväkoteihin. Työvoimapulaa pääkaupunkiseudulla on myös mm. rakennus- ja tekniikan alan tehtävissä aina asiantuntijoista työntekijöihin, laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, ohjelmisto- ja sovellussuunnittelussa, erityisopetuksessa, kuljetusalalla sekä lisäksi useissa palvelualan tehtävissä, kuten siivous- ja keittiöalan töissä."

Kannattaja: Matias Pajula

Kasvatus- ja koulutuslautakunta hyväksyi Ted Aprin vastaehdotuksen yksimielisesti.

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus: Poistetaan lausuntoehdotuksesta kohdista (32) ja (54) osuudet "Tällä hetkellä perusopetuksessa on 20 oppiainetta sekä lisäksi valinnaisia oppiaineita. Tämä pirstaloi helposti oppimisen kokonaisuudet. Selonteossa voisi rohkeasti linjata uudistusta tuntijaon perustaksi, jotta opetus vastaisi tulevaisuudessa laaja-alaista, tieteenalat (oppiainerajat) ylittävää osaamista, tietoja ja taitoja." ja "Tämä tulisi yhdistää peruskoulussa opetettävien oppiaineiden määrän vähentämiseen ja laaja-alaisempien kokonaisuuksien toteuttamiseen."

Jaa-äännet: 10

Ted Apter, Martina Harms-Aalto, Ville Jalovaara, Emma Kari, Pia Kopra, Dani Niskanen, Hannu Oskala, Matias Pajula, Pia Pakarinen, Seppo Siika-aho

Ei-äännet: 2

Vesa Korkkula, Petra Malin

Tyhjä: 1

Abdirahim Husu Hussein

Poissa: 0

Kasvatus- ja koulutuslautakunta hylkäsi Vesa Korkkulan vastaehdotuksen äänin 10-2. Tyhjää äänesti 1.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Liisa Pohjolainen

Lisätiedot

Anna Lyra-Katz, johtava erityissuunnittelija, puhelin: 310 86706
anna.lyra-katz(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 10.12.2020
- 2 Lausuntopyyntö 10.12.2020, liite, koulutuspoliittinen selonteko-luonnos

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Kasvatus- ja koulutuslautakunta antaa kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon valtioneuvoston luonnoksesta koulutuspoliittiseksi selonteoksi.

Lausunnon pohjana on käytetty koulutuspoliittisen selontekoluonnoksen otsikointia.

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisessa selonteossa kuvataan Suomen myönteistä kehitystä koulutuksessa, tieteessä sekä kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa. Selonteossa tuodaan esiin, että kehitys ei voi jatkua ilman merkittäviä taloudellisia panostuksia sekä toimintatapojen ja rakenteiden uudistamista. Helsingin kaupunki yhtyy näkemykseen, mutta huomauttaa, että selonteossa ei vastata, miten tarvittavat resurssit turvataan. Yleisesti ottaen selonteossa asetetut tavoitteet ovat kannatettavia, mutta toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi ei ole määritelty riittäväällä laajuudella.

Alueiden erilaiset tarpeet

Selonteossa on tunnistettu kohtuullisen hyvin koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuvaa ja keskeisiä muutostekijöitä. Selonteossa tulisi kuitenkin huomioida paremmin Suomen erilaiset alueet ja niiden mahdollisuudet toteuttaa sivistyksellisiä peruspalveluita.

Kasvukeskuksia ja muuta Suomea tulisi tarkastella erillisinä kokonaisuuksinaan, jotta niiden erilaiset toimintaympäristöt ja -edellytykset voitaisiin huomioida paremmin. Alueelliset kasvukeskukset toimivat vetureina uudistettaessa ja luotaessa kestäviä kasvatuksen ja koulutuksen rakenteita ja toimintamalleja. Jos erilaisia alueellisia tilanteita ja ratkaisuja ei huomioida, menetetään opetuksen ja koulutuksen toteuttamisesta innovatiivisuutta eikä erilaisten alueiden kasvatuksellisia ja koulutuksellisia tarpeita pystytäkään toteuttamaan riittävän laadukkaasti.

Muuttoliike keskittää väestöä yhä harvempiin kasvukeskuksiin ja tekee maakuntien välisistä ja sisäisistä eroista huomattavan suuria. Helsingissä vuosien 2019–2025 aikana peruskouluikäisten 7–15-vuotiaiden nuorten määrän ennustetaan kasvavan 10 prosenttia ja 16–18-vuotiaiden nuorten 16 prosenttia. Kymmenen vuoden kuluttua näistä ikäluokista joka neljäs on vieraskielinen. Vieraskielisten oppijoiden suhteellisen suuri osuus heijastuu opin- ja koulutuspolulle ja vaatii erilaisia koko perheitä koskevia ratkaisuja. Lisäksi suuri vieraskielisten osuus vaatii jatkossakin panostuksia koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen ja segregation torjuntaan.

Helsingin kaupungin näkökulmasta haastavaa on, että jo nykyisin kaupungin järjestämään lukio- ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuu runsaasti opiskelijoita muista kunnista samaan aikaan, kun Helsingissä nuorten ikäluokat kasvavat. Oppivelvollisuuden laajennuttua koulumatkojen maksuttomuus voi entisestään lisätä Helsingin vetovoimaa. Koulutuspaikkojen kasvava kysyntä saattaa jatkossa heikentää helsinkiläisten nuorten mahdollisuuksia päästä kotikaupungissa järjestettävään toisen asteen koulutukseen. Helsingissä lukioiden sisäänpääsyyn vaadittavat keskiarvot alkavat olla todella korkeita, kun kaupungin lukioihin tulee ulkopaikkakuntalaisia opiskelijoita.

Yhtenäinen opinpolku

Yhtenäisen opinpolun muodostuminen varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle on keskeinen tulevaisuuden päämäärä. Tämä vaatii nivelvaiheiden saumatonta yhteistyötä. Selonteossa keskitytään varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen sujuvan jatkumon luomiseen, mutta perusopetuksen ja toisen asteen yhteisen jatkumon vahvistaminen ja siihen liittyvät toimenpiteet puuttuvat lähes kokonaan. Vain ohjauksen vahvistaminen nostetaan esille.

Oppivelvollisuuden laajeneminen edellyttää, että myös ohjausta tarkastellaan ja toteutetaan kokonaisvaltaisesti jatkumona. Selonteossa tulisi esittää tavoite ohjauksen kansalliselle kehittämiselle, joka tarkastelee ohjausta yli koulutusrajojen monihallinnollisena ja moniammatillisena yhteistyönä. Ohjauksen tavoitteena tulee olla oppijan urasuunnittelu-

taitojen kehittymisen tukeminen. Urasuunnittelutaitojen kehittyessä oppija rakentaa omaa opinpolkuaan, urapolkuaan ja elämänpolkuaan.

Nykyinen yhteishakujärjestelmä ei tue joustavaa, yhtenäistä opinpolun suorittamista. Lukioihin tulisi olla jatkossa mahdollisuus hakeutua myös syksyisin joustavan haun periaatteita noudattaen kuten ammatilliseen koulutukseen. Toteutuksen pitäisi perustua henkilökohtaistamiseen eli oppijan tavoitteiden, urasuunnitelmien ja aikaisemmin hankitun osaamisen perusteella tehtävään suunnitelmaan osaamisen hankkimiseksi. Hyötynä olisi, että jo hakeutumisvaiheessa selvitetään tarvittavat tukitoimet ja riittävät kielelliset, matemaattiset ja digitaaliset valmiudet sekä tietyissä tapauksissa terveydentilavaatimukset opintojen suorittamiseksi.

Osaamistarpeet ja koulutuksen tarjonta

Helsingin tilanne eroaa muusta Suomesta väestön lisäksi koulutuksen toimijakentältään ja osaamistarpeiltaan. Muuhun Suomeen verrattuna Helsingissä on kaupungin omien oppilaitosten lisäksi kymmeniä yksityisiä ja valtion oppilaitoksia. Työelämän muutos kytkeytyy tiiviisti Helsingin erityispiirteisiin ja kaupungin moninaisuuteen. Kaikki työpaikat eivät enää edellytä suomen tai ruotsin kielen osaamista, joka on tärkeää huomioida koulutuksen järjestämisessä ja laajemminkin sivistyspalveluissa. Helsingissä vieraskieliset ihmiset voivat työllistyä ja sivistyä muilla kuin kotimaisilla kielillä, erityisesti englannin kielellä.

Helsingin ja Uudenmaan perus- ja toisen asteen koulutus on Suomen saavutettavinta, mikäli asiaa katsoo oppilaitosten sijainnilla. Saavutettavuutta haastaa kuitenkin koulutuksen kasvava tarve. Tällä hetkellä Suomen toisen asteen koulutuksesta noin 13 % järjestetään Helsingissä ja tähän osuuteen kohdistuu kasvupaineita: oppivelvollisuuden laajentamisen voidaan olettaa nostavan ulkopaikkakuntalaisten nykyistä 30 prosentin osuutta ja jo tällä hetkellä Uudellamaalla on yksi heikoimmista tilanteista ammatillisen koulutuksen aloituspaikoista suhteessa 16-vuotiaiden ikäluokkaan (VM, Peruspalveluiden tila 2020).

Heikko koulutustarjonta tilanne jatkuu alueella toisen asteen jälkeen, koska korkeakoulupaikkoja on suhteellisesti liian vähän. Uusia ylioppilaita ja hakijoita on Uudellamaalla koko Suomen osuuksista kolmasosa, mutta paikkoja koko maan kapasiteetista ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on vain neljäsosa. Selonteossa esitetty korkeakoulupaikkojen lisäys tulisikin kohdentaa pääasiassa pääkaupunkiseudulle.

Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuuden suhteen Helsingin ja pääkaupunkiseudun haasteet ovat omaa luokkaansa. Esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä pääkaupunkiseudulle tarvitaan 5000 uutta korkeakoulutettua varhaiskasvatuksen työntekijää, jotta varhaiskasvatusta voi-

daan tarjota riittävästi ja varhaiskasvatuslain mukaisesti. Työvoimapu-
laa pääkaupunkiseudulla on myös mm. rakennus- ja tekniikan alan teh-
tävissä aina asiantuntijoista työntekijöihin, laajasti sosiaali- ja tervey-
denhuollon alalla, ohjelmisto- ja sovellussuunnittelussa, erityisopetuk-
sessa, kuljetusalalla sekä lisäksi useissa palvelualan tehtävissä, kuten
siivous- ja keittiöalan töissä.

Valtion ohjaus ja digitalisaation hyödyntäminen

Selonteossa todetaan, että valtionohjauksen keskeisiä ohjausmuotoja
ovat normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus. Näitä täydentävät han-
keohjaus, etu- ja jälkikäteinen valvonta sekä arviointi. Selonteossa esi-
tetään useassa kohdassa valtakunnallisesti toteutettavia toimenpiteitä,
joissa on keskitettyä seurantaa ja arviointia. Tästä tulee vaikutelma, et-
tä valtakunnan tasolla halutaan määritellä ja ohjata nykyistä enemmän
kuntien toimintaa. Liian tiukalla keskitetyllä ohjauksella saatetaan hei-
kentää erilaisten alueiden ja kuntien tarpeista lähtevän koulutuksen laa-
tua ja innovatiivisuutta, vaikka tavoitellaankin yhtenäistä laatua.

Keskitettyä seurantaa ja arviointia suunniteltaessa on otettava huo-
mioon, että Suomen kuntien käytössä olevat voimavarat perusopetuk-
sen kehittämiseen ja toteuttamiseen vaihtelevat suuresti. Samoin ny-
kyinenkään ammatillisen koulutuksen sääntely (opintovuodet, tutkinto-
jen järjestämisluvat) ei palvele erilaisten alueiden tarpeita koulutuksen
osuvuuden, dynaamisen työelämäyhteistyön sekä koulutus- ja työelä-
matarpeiden ennakoinnin näkökulmasta.

Koulutuksen tietoperusteisen johtamisen kehittämisessä opetus- ja
kulttuuriministeriön rooli on keskeinen. Valtakunnan ja kunnan tasolla
tarvitaan yhteensopivia tietojärjestelmiä. Kansallisella tasolla toteutet-
tava tiedonhallinnan viitekehys, jossa saadaan yhtenäinen tietopohja
niin valtakunnalliseen kuin kunta- ja aluetason työhön parantaa koulu-
tuksen vaikuttavuuden ja laadun seurantaa, johtamista sekä kehittämis-
tä. Mahdollisuus hyödyntää oppimisanalytiikkaa ja AI-osaamista tulee
olla kaikkien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ulottuvilla. Toimenpi-
teet tulee priorisoida ja saada mahdollisimman pikaisesti kaikkien mak-
suttomaan käyttöön esimerkiksi oppivelvollisuuden valvontaan liittyen.
Lisäksi valtakunnallisessa digitaalisten ratkaisujen kehitystyössä on
tärkeää huomioida jo käynnissä tai rakenteilla olevat palvelut, jolloin
valtakunnalliset panostukset tukisivat paikallisesti tärkeiksi nähtyjä ke-
hitystarpeita.

Selonteossa esitetään digitaalisen palveluekosysteemin rakentamista,
mutta konkreettiset ratkaisut jäävät avoimeksi. Opetuksessa ja ohjauk-
sessa olisi hyödynnettävä sellaisia digitaalisia oppimisympäristöjä, jot-
ka rikastuttavat oppimista ja tekevät oppijalle oman oppimisprosessin

näkyväksi. Myös oppijoiden yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen kokemus ovat tärkeitä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tekoälyn ja data-analytiikan parempi hyödyntäminen sekä oppijoiden ja opettajien taitojen vahvistaminen olisi tarpeen nostaa selonteon keskeiseksi tavoitteeksi kaikissa koulumuodoissa. Älykkäässä oppimisympäristössä datan ja tekoälyn keskeinen käyttökohde on syrjäytymisen ehkäiseminen, jolla edistetään oppijoiden hyvinvointia tunnistamalla varhaisen tuen tarve sekä mahdollistamalla oppimisen ohjaus matalalla kynnyksellä. Ajantasaisista viestintäteknologioita tulisi hyödyntää myös moninainen oppilaitosten ja oppijoiden huoltajien välisessä vuorovaikutuksessa.

Kestävä kasvatus

Selonteosta puuttuu konkreettisia ratkaisuja luvun 4 tilannekuvassa esitettyyn ympäristön tilaan ja ekologisen katastrofin torjumiseen. Tilannekuva tunnistaa, että kiertotalouden ja hiilineutraaliuden edellyttämiin ratkaisuihin tarvitaan yhä enemmän luonnontieteiden ja teknologian osaamista. Helsingin kaupunki pitää teemaa erittäin tärkeänä ja läpileikkaavana tulevaisuuden kasvatuksessa ja koulutuksessa. YK:n Agendaa 2030 hyödyntämällä selontekoon voitaisiin nostaa laajempaa ja kunniahimoisempaa näkökulmaa. Teema edellyttää opettajankoulutuksen, opetuksen sisältöjen ja painotusten sekä koulutusohjelmien uudelleentarkastelua.

2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteossa on asetettu kunnianhimoiset tavoitetilat saada suomalaisen koulutus- ja osaamistaso maailman kärkeen. Selonteossa tulisi kuitenkin korostaa vahvemmin sitä, että kasvatuksen ja koulutuksen sivistystavoite elää ajassa ja mahdollistaa siten yhteiskunnan uudistumisen ja yhteisen hyvinvoinnin. Tavoitetilana tulisi näkyä selkeästi kasvatuksen ja koulutuksen keskeinen merkitys kestävän tulevaisuuden ja demokraattisen ja moninaisuutta arvostavan yhteiskunnan rakentumisessa. Oppijat tulisi nähdä nyt esitettyä enemmän aktiivisina toimijoina ja voimavarana. Koulutuksen ja tutkimuksen visioissa vuoteen 2040 tulisi näkyä vahvemmin tulevaisuudessa tarvittava innovatiivinen ja luova oppiminen sekä osaaminen sekä näiden kehittäminen. Innovaatiot ja innovatiiviset ratkaisut mainitaan, mutta niitä ei ole nostettu keskeisiksi osaamistavoitteiksi selonteossa.

Eriarvoistumiskehityksen pysäyttämisen ja oppijoiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden varmistaminen ovat kannatettava perusta tavoitetilalle. Kasvatus ja koulutus tulee nähdä joustavana jatkumona eri koulutusmuotojen välillä. Visiossa tulisi ottaa vieläkin laaja-alaisemmin esille

hyvinvointia ja oppimista tukevat tekijät kuten kulttuurin ja liikkumisen merkitys.

Visiossa korostuu akateeminen osaaminen. Tutkimusten mukaan sosi-aalis-emotionaaliset taidot ovat keskeisiä tulevaisuudessa tarvittavia taitoja niin työelämässä kuin yhteiskunnassa. Ne puuttuvat selonteosta.

3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen oppimisen, ke-hityksen ja hyvinvoinnin perustana on tunnistettu selonteossa selkeästi. Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus muodostavat selonteossa yhte-näisen kokonaisuuden.

Selonteossa todetaan, että varhaiskasvatuksella on erityisen vaikuttava merkitys vaikeista oloista tuleville lapsille. Varhaiskasvatuksen eriarvoi-suutta ehkäisevä vaikutus tunnistetaan hyvin. Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nousun tulee toteutua tasaisesti, jotta lasten välisiä osaamiseroja on mahdollista tasata jo ennen koulun alkua.

Varhaiskasvatuksen osittaisen maksuttomuuden kehittämistä on kan-natettavaa jatkaa varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämiseksi. Tämä edellyttää kuntatalouden riittävän rahoituksen turvaamista, mutta se ei toteudu ainoastaan hankkeilla tai erillisrahoituksella. Rahoitusjär-jestelmän kokonaisvaltaisen kehittämisen yhteyteen tulee kirjata var-haiskasvatuksen osittaisen maksuttomuuden takaaminen. Yhtenäinen laatutyö rahoitusjärjestelmän ja lainsäädännön uudistuksen pohjaksi on kannatettava. Tällä on merkitystä myös yhtenäisen opinpolun kehittä-misen näkökulmasta.

Selonteon tärkeä tavoite on, että jokainen lapsi saa maailman parasta varhaiskasvatusta lähipalveluna. Kunnilla tulee olla yhtenäinen käsitys siitä, mitä lähipalvelulla tarkoitetaan. Se voidaan tulkita fyysisenä lähi-palveluna (esimerkiksi varhaiskasvatuspaikan saa läheltä kotia) tai esimerkiksi lapsen tarvitseman tuen järjestymistä entistä joustavammin jokaiseen päiväkotiin. Lähipalvelun toteutuminen lähellä kotia ei kuiten-kaan takaa segregaatiokehityksen hidastumista, mikäli samalle alueelle on keskittynyt esimerkiksi heikomman sosioekonomisen aseman omaavia perheitä, joiden lapset sijoittuvat samaan päiväkotiin.

Yhteistyö ja palveluohjaus neuvolan ja muiden lapsiperheiden palvelui-den kanssa on merkittävää lapsen ja perheen hyvinvoinnin turvaami-seksi. Se ei saa vähentyä sote-uudistuksen myötä tulevaisuudessa-kaan. Varhaiskasvatuksessa on tarve samankaltaiseen yhteisölliseen

oppimisen ja kasvun edistämiseen kuin muissakin koulutusmuodoissa, joissa on oppilashuollon palvelut.

Selonteossa mainittu yhteinen osaamista turvaava ja opettajankoulutusta kehittävä foorumi on kannatettava riittävän ja osaavan työvoiman saamiseksi.

Selontekoon on kirjattu, että jokaisella lapsella on käytettävissään asianmukaiset laitteet digitaalisen oppimisen mahdollistamiseksi. Digitaalisten laitteiden sekä laitekannan, verkon ja ohjelmistojen ylläpito vaativat kunnilta jatkuvaa taloudellista panostusta, johon tulee kohdentaa resursseja.

Perusopetus

Perusopetuksen lainsäädännön uudistaminen on tärkeää, jotta toiminnan kehittäminen tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi on mahdollista. Selonteossa ei kuitenkaan ole konkreettista tavoitetilaa tai toimenpiteitä, miten ja mihin suuntaan lainsäädäntöä muutetaan. Nykyinen lainsäädäntöpohja on tehty 1990-luvulla ja toimintaympäristö on muuttunut sen jälkeen merkittävästi.

Lainsäädännössä tulisi ottaa huomioon muun muassa oppivelvollisuuden laajentumisen vaikutukset perusopetuksen päättövaiheeseen, jotta mahdollistetaan kaikille oppijoille joustavat opinpolut perusopetuksesta toiselle asteelle. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa perusopetuksen suorittamisen kestoon joustavuutta 8-10 vuoteen ja osittaisen opiskelun mahdollistamista myös toisella asteella. Tämä takaisi joustavampia opinpolkuja erilaisille oppijoille. Lainsäädännössä tulee edelleen säilyttää kuntien päätäntävalta palvelujen toteuttamisessa.

Tällä hetkellä perusopetuksessa on 20 oppiainetta sekä lisäksi valinnaisia oppiaineita. Tämä pirstaloi helposti oppimisen kokonaisuudet. Selonteossa voisi rohkeasti linjata uudistusta tuntijaon perustaksi, jotta opetus vastaisi tulevaisuudessa laaja-alaista, tieteenalat (oppiainerajat) ylittävää osaamista, tietoja ja taitoja.

Rahoituksen lainsäädännön uudistaminen, jossa huomioidaan kuntien eriytyvät olosuhteet, on kannatettavaa, kun siihen sisällytetään myös positiivisen erityiskohtelun rahoitus. Rahoituksen tason nostaminen ja erillishankkeiden vähentäminen lisäävät kuntien mahdollisuutta pitkäjänteisempään suunnitteluun ja koulutuksen toteuttamiseen.

Helsingissä oppilasmäärä kasvaa ja haasteena on alueellinen segregatio, vieraskielisten oppilaiden määrällinen kasvu sekä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden suuri määrä. Valtakunnan tasolla on tärkeää

turvata oppilasmäärien vähenemisestä syntyvien säästöjen kohdentaminen täysimääräisesti perusopetuksen tarpeisiin kasvukeskuksissa.

Valtakunnallisten laatutavoitteiden laatiminen on kannatettavaa ja niiden laatimiseen tulee ottaa perusopetuksen järjestäjät laajasti mukaan. Laatutyö ei kuitenkaan saa johtaa liian tiukkaan normitukseen, sillä liian keskitetyt ratkaisut eivät huomioi paikallisia tarpeita ja erityispiirteitä.

Selonteossa tulisi olla konkreettisempia toimenpiteitä tulevaisuuden osaamisen vahvistamiseen ja luoda rakenteita, joiden avulla kaikkien, hyvin sekä heikommin menestyvien oppijoiden potentiaali saadaan näkyville oppilaan taustasta riippumatta. Selonteosta puuttuu kokonaan konkreettiset toimenpiteet matemaattis-luonnontieteellisten oppimistulosten parantamiseen. Samanaikaisesti yhteiskunta muuttuu ja monimutkaistuu sekä arjen teknologian osaamisen merkitys kasvaa.

3.2 Toinen aste

Selonteossa tarkastellaan lukio- ja ammatillista koulutusta erillisinä, mutta toisaalta kannustetaan koulutuksen järjestäjiä yhdistämään koulutuksia. Oppivelvollisuuden laajentuminen ja työelämän murros edellyttävät lukio- ja ammatillisen koulutuksen uudistamista. Lukiolaisilla pitäisi olla mahdollisuus valita ammatillisen koulutuksen opintoja ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla tosiasiallinen mahdollisuus opiskella yleissivistäviä opintoja. Opiskelijan tulisi voida valita koulutusta oman potentiaalinsa mukaan, jolloin koulutusmuodosta tai suoritettavasta tutkinnosta riippumatta kurssitarjotin voi olla laajempi kuin vain lukion, tutkinnon tai osa-tutkintojen tarjotin. Helsingin kaupungin oppilaitoksille on rakenteilla lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön opintoja yhdistelevä yhteinen verkko-opintoalusta, joka mahdollistaa yksilöllisemmät opintopolut eri koulutusmuotojen oppijoille.

Ammatillisessa koulutuksessa on paremmin tunnistettava opiskelijat, jotka mahdollisesti tavoittelevat siirtymistä korkea-asteen opintoihin ja ohjattava heidät tehokkaammin opintoihin, jotka vahvistavat korkea-asteelle siirtymiseen vaadittavaa osaamista. Tämä edistäisi kansallista tavoitetta koulutustason nostosta. Lisäksi korkea-asteen opintoja on tuotava lähemmäksi toisen asteen opiskelijoita koulutusasteiden yhdistelmällä. Tästä esimerkkinä on Myllypuroon rakentuva Stadin ammatti- ja aikuisopiston, Helsingin kielilukion ja Metropolia ammattikorkeakoulun yhteinen kampus, jossa opiskelijalle mahdollistuu lukio-opintojen, ammatillisten opintojen sekä korkeakouluopintojen yhdistäminen.

Selonteossa tuodaan esiin maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden perustaitojen vahvistamisen ja kielitaidon kehittymisen tukeminen vain ammatillisessa koulutuksessa. Myös lukiokoulutuksessa tarvitaan näitä

toimenpiteitä, sillä Helsingissä on lukioita, joiden opiskelijoista 30 % puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia.

Selonteossa tavoitellaan, että vähintään 50 % nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon vuonna 2030. Toimenpiteeksi esitetään ulkomaalaisten opiskelijoiden osuuden kasvattamista korkeakoulujen tutkinto-opiskelijoista 15 prosenttiin. Selonteosta ei selviä, tarkoitetaanko ulkomaalaisilla nimenomaisesti korkeakoulututkinnon suorittamiseksi maahan muuttavia ulkomaalaisia vai alueiden muuta ulkomaalaistaustaista väestöä vai sekä että. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää joka tapauksessa nykyistä vahvempaa yhteistyötä kaikilta eri koulutustoimijoilta. Ulkomaalaisten/ulkomaalaistaustaisten saaminen korkeakoulutukseen on tärkeää etenkin Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla, koska puolet ulkomaalaistaustaisesta väestöstä asuu pääkaupunkiseudulla. Esitetyn tavoitteen saavuttamiseksi panostukset pääkaupunkiseudulle ovatkin välttämättömiä.

Selonteossa tuodaan esiin, että koulutuksen toteuttamisen seuranta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa vahvistetaan. Selonteossa jää kuitenkin avoimeksi, mitä seurannan toteuttaminen käytännössä tarkoittaisi. Tavoitellaanko laajempaa raportointivelvollisuutta vai esimerkiksi sähköisiä valtakunnallisia järjestelmiä, joiden avulla opiskelijat ja oppilaitosten henkilökunta voisivat paremmin seurata opiskelijoiden opintojen etenemistä ja annettua tukea. Jos seurannalla tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen esitettyä ajatusta tietyistä lähiopetuksen määräst/ osaamispisteistä, tämä olisi selkeästi ristiriidassa osaamisperusteisuuden kanssa ja toisi keskiöön aikaan sidotun opetuksen.

Selonteossa todetaan, että ammatillisen koulutuksen henkilökohtaistamista kehitetään jatkossa huomioiden ammatillisen koulutuksen luonteeseen soveltuva positiivisen diskriminaation malli. Epäselväksi jää, mihin muuhun kuin rahoitusmekanismiin (nykyistä suurempaan perusrahoituksen korotukseen erityistä tukea saavista opiskelijoista) tässä viitataan.

Selonteossa esitetään, että lukiokoulutuksen rakenteita ja sisältöjä kehitetään huomioiden ihmisten ja yhteiskunnan sivistystarpeet. Hyvinvoinnin ja opintoihin sitoutumisen kannalta on oleellista, että opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa omiin opintoihinsa ja valita nykyistä suurempi osa opinnoistaan omien tavoitteidensa mukaisesti. Opintojen valinnan mahdollisuuksiin liittyy erityisen koulutustehtävän lukiot ja niiden merkittävä rooli kansallisesti laadukkaana opetuksen kehittämisessä. Selonteossa olisikin huomioitava erityisen koulutustehtävän lukioiden merkitys koulutusjärjestelmässä ja niiden rahoituksen varmistaminen riittävälle tasolle. Selonteossa ei myöskään huomioida hyvin edistyvien

opiskelijoiden yksilöllisten opintopolkujen tukemista esimerkiksi mahdollisuutena edetä opinnoissa nopeasti. Suomalaisen yhteiskunnan ja kilpailukyvyn kannalta on keskeistä, että kaikki oppijat voivat edetä opinnoissaan tavoitteidensa mukaisesti ja saavuttaa oman potentiaalinsa.

Selonteossa ei mainita ylioppilastutkinnon kehittämisen tarvetta suhteessa toimintaympäristön muutoksiin. Ylioppilastutkinnon kansainvälisesti arvostettu asema on tärkeä, jotta yo-tutkinnon suorittajat voivat hyödyntää tutkintotodistusta myös kansainvälisissä korkeakouluhauissa. Lisäksi opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus suorittaa englanninkielinen ylioppilastutkinto. Englanninkielisten opiskelumahdollisuuksien lisääminen Suomessa tukee nuorten kansainvälistymismahdollisuuksia ja edistää kansainvälisten osaajien hakeutumista Suomeen. Ylioppilastutkinnon kirjoitettavia aineita tulisi tarkastella muun muassa vieraiden kielten näkökulmasta ja mahdollistaa esimerkiksi kiinan kielen kirjoittaminen.

Selonteossa tuodaan hyvin esiin lukio- ja ammatillisen koulutuksen ja työelämän kumppanuuden syventäminen koulutuksen osuvuuden ja laadun parantamiseksi. Yhteistyö edistää merkittävästi opiskelijoiden näköaloja, työelämävalmiuksia, urasuunnittelutaitoja sekä sitoutumista opintoihin. Työelämäyhteistyö selventää opintojen merkitystä ja sujuvoittaa korkea-asteelle siirtymistä. Tulevaisuuden työelämässä suuri osa ihmisistä työskentelee yrittäjinä ja yrittäjään rinnastettavissa olevissa työsuhteissa. Selonteon työelämän muutoksiin varautumisen toimenpiteissä ei tätä huomioida eikä toimenpiteissä huomioida yrittäjyysvalmiuksien lisäämistä.

3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Selonteossa todetaan, että tutkittavaa tietoa hyödynnetään tehokkaasti eri sektoreilla. Tärkeää on huomioida oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmat sekä tulosten käytettävyys opetustointia kehitettäessä

3.5 Vapaa sivistystyö

Selonteossa todetaan, että vapaa sivistystyö lisää ihmisten osaamista ja hyvinvointia ja tukee yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat merkittäviä toimijoita maahanmuuttajien kouluttajina.

Vapaan sivistystyön rahoituksen tulee pysyä ennakoitavana, kuten selonteossa todetaan, mutta siinä tulee huomioida kasvukeskusten lisääntyvät sivistystarpeet ja vapaan sivistystyön rooli maahanmuuttaja-taustaisen väestön koulutuksessa. Jos rahoitus ei ota riittävästi huomioon demografisia muutoksia, se johtaa suurten kaupunkien rahoituk-

sen suhteellisen osuuden pienenemiseen. Selonteossa tuodaan hyvin esiin se, että vapaan sivistystyön toteuttama aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus on alirahoitettua. Tällä hetkellä siihen tarkoitettu korotettu valtionosuus kattaa vain pienen osan koulutustarpeesta.

Rahoitus ei kata lainkaan maahanmuuttajia, joiden kotoutumisaika on jo päättynyt, vaikka vapaan sivistystyön koulutus sopisi hyvin pitkään Suomessa oleskelleille, mutta vailla luku- ja kirjoitustaitoa jääneille henkilöille. Tähän kohderyhmään kuuluvat erityisesti kotiäidit. Vapaan sivistystyön opiskelijoille pitäisi myös tarjota moniammatillista tukea ja opinto-ohjausta. Tarve lisääntyy maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrän kasvaessa.

Selonteossa tuodaan esiin vapaan sivistystyön laaja-alainen hyvinvointivaikutus. On tärkeää, että vapaa sivistystyö tunnustetaan jatkossakin oleelliseksi osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää ja samanlaiseksi koko kansan sivistyslaitokseksi kuin kirjastot.

3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Aikuisväestön osaamisen kehittäminen jää selonteossa vajavaiseksi, vaikka se toisen asteen tehtäväksi tunnustetaan. Puute on sikäli ristiriitainen, että monet selonteossa esitetyistä toimenpiteistä kohdistuvat ammatilliseen koulutukseen, jossa valtaosa opiskelijoista on katsottavissa aikuisopiskelijoiksi.

Jatkovaa oppimista ei voida nähdä ainoastaan lyhytkestoisena osuutena täydentävänä kouluttautumisena. Työelämän muutoksen myötä kyseessä on usein kokonaan uuden ammatin hankkiminen, joka ei aina onnistu nopeasti. Täydennyskoulutuksen lisäksi selonteossa tulisi huomioida uudelleen koulutuksen tarve.

Muunto- ja pätevyitysmiskoulutusta tulee kehittää joustavammaksi. Tarvitaan uralla kehittymiseen ja uraohjaukseen hallintorajat ylittäviä yhteisiä toimenpiteitä osana kestävästä työllisyydestä ja hyvinvointia.

3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteossa yhtenä toimenpiteenä esitetään opettajakelpoisuuksien sääntelyä ja uudistamista. Tämä on kannatettava toimenpide. Kelpoisuutta tulee tarkastella uusien osaamistarpeiden näkökulmasta. Tämä tulisi yhdistää peruskoulussa opettavien oppiaineiden määrän vähentämiseen ja laaja-alaisempien kokonaisuuksien toteuttamiseen.

Selonteossa ehdotetaan perustettavaksi kasvatus- ja opetusalan koulutuksen kehittämisfoorumi. Ehdotus on kannatettava. Foorumin jäsenenä

tulisi olla myös suurimmat varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksenjärjestäjät.

Selonteon tekstissä korostetaan, että muuttuva toimintaympäristö edellyttää työikäisen aikuisväestön jatkuvaa osaamisen kehittämistä, mutta siitä puuttuu näkökulma työnantajien henkilöstölleen tarjoamaan täydennyskoulutukseen. Helsingin kaupunki panostaa vahvasti opetus- ja kasvatustalouden henkilöstön täydennyskoulutuksiin.

Osaamisen kehittämisen lisävoimavaroja (esim. kehittämishankerahoitus) tulee osoittaa myös varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksenjärjestäjille.

3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Selonteossa todetaan hyvin, että taide- ja kulttuurikasvatus, taide- ja taitoaineiden opetus ja taiteen perusopetus tuottavat taitoja, jotka ovat tärkeitä myös tieto- ja osaamisyhteiskunnassa. Selonteossa voisikin asettaa tavoitteeksi lasten ja nuorten tulevaisuustaitojen yhdenvertaisen kehittämisen taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmiä hyödyntäen. Tämä edellyttäisi opettajien täydennyskoulutusta, taiteen ja kulttuurin osaamisen hyödyntämistä sekä kaikille lapsille ja nuorille yhdenvertaisen oikeuden takaamista taiteeseen ja kulttuuriin.

Selonteosta puuttuu toimenpiteiden kuvaus harrastamisen ja vapaa-ajan toiminnan kehittämisestä. Helsingin kaupungin toteuttaman Mukana-ohjelman havaintojen mukaan taiteen ja kulttuuritoiminnan sekä vapaa-ajan vaikutukset hyvinvointiin ja osallisuuden kokemuksiin ovat merkittävät ja niitä tulee vahvistaa. Vaikutuksia ovat lasten ja nuorten yksinäisyyden vähentyminen, ylisukupolvisen syrjäytymiskiirteen katkaiseminen, kiusaamisen ehkäiseminen sekä yleisen hyvinvoinnin lisääntyminen.

Selonteossa ei ole huomioitu liikkumisen ja liikunnan merkitystä. Liikunta ja liikkuminen ovat osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tutkimusten mukaan lapset ja nuoret liikkuvat liian vähän. Kasvatuksen ja koulutuksen keskeinen tehtävä on edistää liikuntaa ja liikkumista lasten ja nuorten arjessa, koulussa ja vapaa-ajalla.

3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Selonteossa nostetaan erikseen esille ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet, mikä on ruotsinkielisten palveluiden turvaamiseksi ja kielellisten oikeuksien toteutumiseksi tärkeää. Ruotsinkielistä koulutusta kehitetään yhtä aikaa suomenkielisen kanssa.

Ruotsinkielisen koulutuksen tasa-arvo perustuu pätevään henkilöstöön. Ruotsinkielisen henkilöstön saatavuuden ja riittävyuden turvaaminen pääkaupunkiseudulla on koulutuksen laadun kannalta olennaista. Pääkaupunkiseutu eroaa palvelujen ja koulutuksen näkökulmasta huomattavasti muun maan tilanteesta verrattuna myös muihin ruotsinkielisiin kuntiin. Ruotsinkielistä koulutusta tulee tarjota enenevässä määrin pääkaupunkiseudulla. Muuttuvassa yhteiskunnassa henkilöstön pätevyymiseen tähtäävien koulutusten ja täydennyskoulutusten tulisi olla joustavaa ja ennakoitua, jotta palvelut vastaavat tarvetta. Koulutuksia tulisi tarjota muuntokoulutuksina ja monimuoto-opiskeluna.

Kotoutuminen ruotsinkielisissä palveluissa tulisi mahdollistaa entistä paremmin. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret, jotka hakeutuvat ruotsinkielisiin palveluihin, ovat monesti asuneet aikaisemmin toisessa Pohjoismaassa tai ruotsinkielisellä paikkakunnalla Pohjanmaalla. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on keskeistä, jotta palveluja voidaan tarjota. Yhteistyöllä turvataan maahanmuuttajataustaisille oppijoille eheä opinpolku ja heidän tarvitsemansa tuki.

Ajantasaiset oppimateriaalit myös ruotsinkielellä tukevat opetuksen laatua. Oppijoiden ja henkilökunnan käytössä olevissa digitaalisissa työkaluissa tulee varmistaa, että saatavilla on myös toimivia ruotsinkielisiä versioita.

3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Selonteon toimenpiteet ovat kannatettavia, mutta todennäköisesti riittämättömiä eurooppalaisittainkin huomattavan suurten oppimiserojen tasaamiseksi. Vieraskielisten oppilaiden osaaminen matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä on selvästi heikompaa kuin kotimaankielisten osaaminen. Ero vastaa ulkomailla syntyneiden ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten nuorten kohdalla peruskoulun lopussa keskimäärin kahden vuoden opintoja.

Tarkennettujen toimenpiteiden ohella konkreettisen tavoitetason asettaminen oppimistulosten parantamiselle ja koulupudokkuuden vähentämiseksi tukisi selonteossa mainitun tahtotilan toteutumista. Tämä edellyttäisi kansallisen tason mittarin luomista maahanmuuttajataustaisten oppimistulosten kehittymiseen sekä kehittymisen seurantaan pidemmällä aikavälillä. Tällä hetkellä ulkomaalaistaustaisten oppimistuloksia ei seurata kansallisesti systemaattisesti tai pidemmällä aikavälillä, jolloin ei voida myöskään arvioida miten oppimistulokset kehittyvät. Mikäli tavoite asetetaan, tulee sen toteutumista kyetä mittaamaan.

Selontekoon tulisi kirjata vahvemmin tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka tähtäävät oppijoiden kotoutumisen tukemiseen. Näitä ovat muun muassa kasvatuksen ja koulutuksen palveluihin hakeutumisen sujuvoittami-

seen tähtäävät toiminnot ja neuvontapalveluiden monipuolisuus sekä toimenpiteet, jotka tähtäävät ulkomaalaistaustaisten ammattilaisten määrän lisäämiseen sekä uralla etenemiseen kasvatuksen ja koulutuksen kentällä. Ammatissa tarvittavaa työkielen koulutusta tulisi tarjota osana henkilöstökoulutuksia valtakunnallisen rahoituksen turvin. Perusopetuksen päättövaiheessa maahan tulleiden opiskelijoiden ohjausta tulee kehittää.

Monet monikielisiä oppijoita koskevat erityiskysymykset ovat keskeisiä myös oppimisen tuen toteuttamisessa. Näitä kysymyksiä ovat monikielisten oppijoiden ja huoltajien tuen tarpeiden tunnistaminen, oppimsvaikeuksien erottaminen kielen oppimiseen liittyvistä prosesseista sekä kieli- ja kulttuuritietoisien toimintakulttuurin ja antirasistisen työotteen toteuttaminen. Koska koulukielen taito on oppimisen keskeisin väline, tulee sen kehittämisen tukemiseen ja seurantaan kiinnittää erityistä huomiota myös valmistavasta opetuksesta perusopetukseen siirryttäessä. Nykyinen valmistavan opetuksen ja S2-opetuksen rahoitusjärjestelmä ei painota tätä siirtymäkohtaa riittävästi. Myös perusopetuksen loppuvaiheessa maahan tulleiden oppijoiden tukemiseen kaivattaisiin jatkuva valmistavan opetuksen jälkeen. Omalla äidinkielellä annettu oppimisen tuki on tärkeä säilyttää rahoituksen perusteissa. Rahoitusjärjestelmää tuleekin edelleen kehittää valmistavan opetuksen jälkeisessä opiskelussa.

4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät

Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät on tunnistettu selonteossa hyvin. Tilannekuvan ja muutostekijöiden analyysi ei kuitenkaan näy riittävästi selonteon tavoitteissa ja toimenpiteissä, kuten edellä on kuvattu esimerkiksi kasvukeskusten ja erityisesti Helsingin seudun erityispiirteiden huomioimisen osalta. Väestönmuutoksen lisäksi tulisi myös tunnistaa kuntien erilaistumiskehitys laajalaisemmin.

Koulutuspoliittisesti olisi tärkeää priorisoida ja valita keskeiset kehittämisen kohteet, jotta kunnat voisivat suunnitelmallisesti kohdentaa hankerahoituksella toteutettavan toiminnan osaksi pitkäjänteistä kehittämistä ja strategiaa.

Esittelijän perustelut

Kaupunginhallitus on pyytänyt kasvatus- ja koulutuslautakunnalta lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi 19.1.2021 mennessä.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja

19.01.2021

Asia/5

Liisa Pohjolainen

Lisätiedot

Anna Lyra-Katz, johtava erityissuunnittelija, puhelin: 310 86706
anna.lyra-katz(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 10.12.2020
- 2 Lausuntopyyntö 10.12.2020, liite, koulutuspoliittinen selonteko-luonnos

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano